

Український незалежний центр політичних досліджень
(УНЦПД)

**Як розуміти
новий закон
«Про громадські
об'єднання»**

Київ – 2013

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

building
local
promise.

Публікацію підготовлено в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується Pact, Inc. Дослідження стало можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст матеріалів є виключною відповідальністю УНЦПД та не обов'язково відображає точку зору USAID, Pact, Inc. або уряду США. Будь-яку частину цих матеріалів не можна відтворювати, використовувати у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, копіювати чи поширювати будь-яким іншим способом без відповідного посилання на оригінал.

Матеріали є електронною публікацією, яку представлено на сайті УНЦПД за адресою <http://www.ucipr.kiev.ua>

Розповсюджується безкоштовно

Лациба М. В. Як розуміти новий закон «Про громадські об'єднання» / М. В. Лациба, А. О. Шимчук. – К. : Укр. незалежн. центр політ. дослідж., 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua>

Подано практичний коментар щодо застосування норм нового Закону України «Про громадські об'єднання». Надано роз'яснення щодо засновників громадського об'єднання, особливостей створення і реєстрації громадської організації та громадської спілки, розглянуто вимоги до найменування та механізм створення філій і представництв.

Призначено для активістів чинних громадських організацій, громадян, які планують створити громадське об'єднання, працівників реєстраційних служб управління юстиції

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Що таке громадське об'єднання?.....	6
Мета діяльності	7
Принципи діяльності.....	8
Форми громадських об'єднань. Чим відрізняється громадська організація від громадської спілки?.....	9
Обмеження та гарантії діяльності	14
Реєстр громадських об'єднань	15
Розділ 2. Як утворити громадське об'єднання?	16
Порядок утворення громадської організації.....	17
Особливості утворення громадської спілки.....	23
Порядок утворення територіального підрозділу громадського об'єднання... ..	25
Що таке всеукраїнський статус?.....	28
Як діють в Україні іноземні неурядові організації?	30
Статут громадського об'єднання	31
Найменування громадського об'єднання.....	33
Реєстрація в інших структурах і фондах.....	35
Розділ 3. Правові можливості громадського об'єднання	36
Права громадських об'єднань.....	37
Статус неприбутковості. Здійснення підприємницької діяльності.....	39
Фінансування громадського об'єднання та його власність	41
Символіка громадського об'єднання.....	43
Розділ 4. Відмова в реєстрації та припинення діяльності громадського об'єднання.....	46
Відмова уповноваженого органу з питань реєстрації у реєстрації громадського об'єднання.....	47
Способи припинення діяльності громадського об'єднання	53

Розділ 5. Зміни, про які важливо знати громадським об'єднанням, створеним до 1.01.2013 року	58
Чи потрібно здійснювати перереєстрацію громадських організацій?.....	59
Як привести статuti громадських об'єднань у відповідність до нового Закону?	59
Як місцевим організаціям поширити свою діяльність на всю Україну?.....	61
Що робити з осередками всеукраїнських громадських організацій – юридичними особами?	61
Чи потрібно змінювати назву громадського об'єднання, якщо вона містить «заборонені» слова?	62
Державний контроль за діяльністю громадських об'єднань	62
Куди звернутися в разі виникнення запитань?.....	64
Нормативно-правова база.....	65

ВСТУП

За перші 3 місяці 2012 року було зареєстровано близько 250 громадських організацій, за перший квартал 2013 року зареєстровано вже близько 450 громадських об'єднань. Якщо минулого року управління юстиції відмовляли в реєстрації громадської організації у приблизно 50 % випадків, то тепер цей показник не перевищує 10 %.

Усе це - результат дії нового закону «Про громадські об'єднання», що набув чинності 1 січня 2013 року. Закон має результатом нову якість свободи об'єднання.

Як відтепер зареєструвати громадську організацію? Чим відрізняється громадська спілка від громадської організації? Чи потрібно перереєструвати чинні організації? Що робити з осередками - юридичними особами?

Відповіді на ці та інші питання містить запропонована брошура.

Закон «Про громадські об'єднання» створює багато нових можливостей для створення, функціонування і розвитку громадських організацій. Зокрема запроваджує якісно нові стандарти та підходи до діяльності громадських об'єднань, усуває територіальні обмеження діяльності, розширює коло засновників, надає можливості громадським об'єднанням здійснювати підприємницьку діяльність і захищати інтереси не лише своїх членів. Ця брошура допоможе побачити нові перспективи для розвитку вашої організації.

Проте насправді демократичні перетворення потребують від нас усіх консолідованих зусиль щодо впровадження Закону України «Про громадські об'єднання». Кожна його норма має бути закріплена практикою, вивчена державними чиновниками та захищена сильним громадянським суспільством.

Успіху нам!

З повагою

Максим Лацiba

Український незалежний центр
політичних досліджень

Розділ 1.

Що таке громадське об'єднання?

МЕТА ДІЯЛЬНОСТІ

З метою реалізації права громадян на об'єднання в Україні було прийнято Закон «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 року №4572-17, що набув чинності з 1 січня 2013 року. Положення попереднього Закону України «Про об'єднання громадян» від 1992 року, який регулював діяльність громадських об'єднань до 2013 року, викликали критику міжнародних і національних експертів, у 2008 році Європейським судом з прав людини він був визнаний недемократичним і наразі втратив чинність.

Отже, **громадське об'єднання** – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

[ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Громадським об'єднанням є певна спільнота, учасники якої спільними зусиллями реалізують спільні інтереси. Наприклад, батьки, діти, яких хворіють на цукровий діабет, об'єднавшись у громадську організацію «Здоров'я дітей», можуть отримувати фінансову підтримку від держави (або від благодійників) для організації відпочинку в літніх оздоровчих таборах, писати заяви та петиції у Міністерство охорони здоров'я з вимогами забезпечити медичні заклади необхідними медичними препаратами. Поодинці здійснювати таку діяльність складно, а у певних випадках неможливо.

Громадяни та юридичні особи можуть об'єднуватися з різною метою: захисту і представлення своїх прав як пацієнтів медичних закладів, захисту навколишнього природного середовища і популяризації технологій дбайливого природокористування, організації змістовного дозвілля для молоді, правозахисні організації можуть об'єднатися для захисту прав людей, які потрапили до СІЗО та інших установ пенітенціарної системи.

Громадські об'єднання здійснюють свою діяльність в інтересах громадян там, де часто держава неспроможна це здійснити.

Новий Закон дещо змінив принципи взаємовідносин держави і громадських об'єднань, надав останнім більше можливостей для діяльності, запровадив нові стандарти утворення громадських об'єднань і скасував недемократичні обмеження.

Фундаментальним досягненням є скасування норми, яка дозволяла громадським організаціям захищати лише інтереси своїх членів. Тепер громадські

об'єднання можуть захищати будь-які права і свободи та сприяти задоволенню суспільних інтересів.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про громадські об'єднання» можна визначити кілька основних принципів діяльності громадських об'єднань.

Передусім *добровільність*. Цей принцип означає, що як засновники громадського об'єднання (наприклад, громадської організації «Здоров'я дітей»), так і усі, хто долучатиметься згодом до цього об'єднання, приєднуються за власним бажанням. Ніхто не може бути примусово залученим до будь-якого громадського утворення.

Якщо через певний час будь-хто з учасників об'єднання не захоче продовжувати діяльність у цьому об'єднанні, він за власним бажанням виходить з нього.

Наступний принцип діяльності – *самоврядність*. Самоврядність означає, що учасники громадського об'єднання самостійно визначають свою діяльність (як часто організувати зустрічі, де проводити оздоровчі табори, яку інформацію надавати мас-медіа). Жодний державний орган або орган місцевого самоврядування, інші фізичні чи юридичні особи не можуть втручатися в діяльність такого об'єднання і визначати, що воно має робити.

Дуже важливим принципом, що став новелою в законодавстві, є принцип *вільного вибору території*. Законодавець скасував територіальні обмеження, а отже, громадське об'єднання може самостійно визначати територію своєї діяльності. Наприклад, зареєстрована тернополянами громадська організація «Майбутнє дітей» може здійснювати свою діяльність і в Тернополі, і у Вінниці, і у Черкасах. Будь-яке громадське об'єднання може здійснювати свою діяльність на всій території України або на території, яку визначили засновники.

Одним з принципів діяльності громадських об'єднань є *відсутність майнового інтересу*. Він означає, що якщо в процесі своєї діяльності громадське об'єднання отримало певне майно (офісну техніку, канцелярське приладдя, різноманітний реквізит), то учасники цього об'єднання не мають права на частку цього майна. Також даний принцип передбачає, що доходи або майно громадського об'єднання не можуть бути розподілені між його учасниками. Доходи і майно громадського об'єднання мають використовуватися для діяльності цього об'єднання. Разом з тим принцип гарантує, що учасники не відповідають за зобов'язаннями громадського об'єднання.

У Законі закріплений інший «складник» цього принципу – у разі саморозпуску громадського об'єднання його майно та кошти після задоволення вимог кредиторів передаються за рішенням такого об'єднання на статутні або благодійні цілі іншому (кільком іншим) громадському об'єднанню, а в разі неприйняття такого рішення – зараховуються відповідно до закону до державного або місцевого бюджету. Таким чином, навіть у разі припинення об'єднання «претендувати» на будь-яке майно чи кошти засновники чи члени (учасники) не можуть.

У цьому полягає відмінність громадських об'єднань від підприємств, для яких головним є наявність майнового інтересу та отримання прибутку.

Принцип *рівності перед законом* передбачає рівність усіх громадських об'єднань у правах і обов'язках.

Принципи *прозорості і відкритості* забезпечують право всіх учасників на вільний доступ до інформації про діяльність громадського об'єднання (які заходи вживаються, хто в них бере участь, які рішення ухвалюються керівними органами, яке майно має громадське об'єднання).

Принцип *публічності* зобов'язує всі громадські об'єднання надавати інформацію про свою діяльність і мету.

Можна вважати, що сьогодні створене комфортне правове поле для розвитку та діяльності будь-яких громадських об'єднань на рівних умовах.

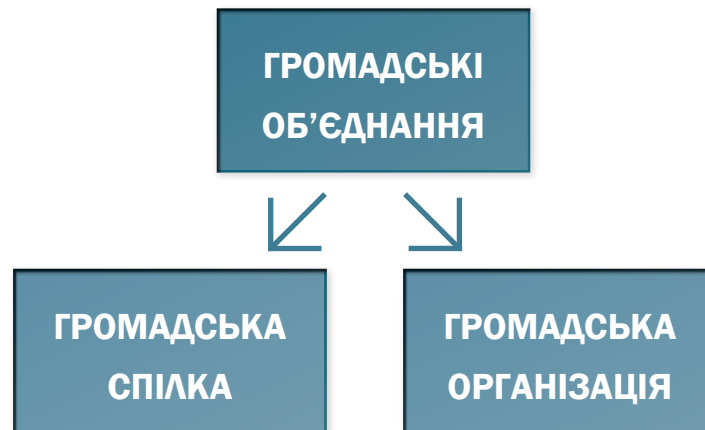
ФОРМИ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ. ЧИМ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ВІД ГРОМАДСЬКОЇ СПІЛКИ?

Поняття «громадське об'єднання» є ширшим і позначає як «громадські організації», так і «громадські спілки». Громадська організація та громадська спілка є **організаційно-правовими формами громадських об'єднань**.

[ч. 2 ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Громадська організація є звичною для нас формою.

У кожному місті є кілька десятків громадських організацій, чимало з них є дитячими та молодіжними. Про їх діяльність можна отримати інформацію через електронні і друковані засоби масової інформації. Громадська спілка є новою формою громадського об'єднання. Мета та завдання громадської організації та громад-

ської спілки можуть бути однаковими. Основною відмінністю між цими формами є склад їх засновників. Утворити громадську організацію можуть лише фізичні особи, а громадську спілку – тільки юридичні особи приватного права.

Засновниками громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Проте не всі юридичні особи можуть утворити громадську спілку.

Засновниками громадської спілки можуть бути тільки юридичні особи приватного права.

Під юридичною особою приватного права слід розуміти юридичну особу, засновниками якої є фізичні особи або інші юридичні особи приватного права, а не органи державної влади чи місцевого самоврядування.

Наприклад, чи є юридичною особою приватного права державна або комунальна бібліотека? Звичайно, ні. Бібліотеки, музеї, лікарні, як і інші установи, створені органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, є юридичними особами публічного права. Якщо бібліотека або музей створені фізичними особами або юридичними особами приватного права, тоді вони можуть заснувати громадську спілку.

Юридичною особою приватного права є також громадська організація зі статусом юридичної особи.

Не є юридичними особами приватного права юридичні особи, створені розпорядчими актами Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

[ст.81 Цивільного кодексу України]

Чи може громадська організація бути засновником громадської спілки?

Так. Для створення громадської спілки потрібні дві юридичні особи приватного права.

Це можуть бути дві громадські організації (зі статусом юридичної особи).

Отже, засновниками громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах та яким виповнилося 18 років (якщо це молодіжна чи дитяча організація, то вік засновників має становити не менше 14 років), а засновниками громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, зокрема громадські організації, які мають статус юридичної особи.

[ст. 7 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Чим відрізняється громадське об'єднання зі статусом юридичної особи і без такого статусу?

Громадські об'єднання (громадська організація або громадська спілка) можуть бути утворені зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Цей поділ не є новим – він був закріплений і у попередньому Законі України «Про громадські об'єднання» за 1992 рік.

Отже, громадське об'єднання може здійснювати діяльність, маючи статус юридичної особи або не маючи такого статусу.

Незалежно від формату роботи громадського об'єднання його учасники можуть здійснювати повноцінну діяльність (проводити зустрічі, тренінги, організувати вечірки, концерти, вживати навчальних заходів; поширювати інформацію про свою діяльність та отримувати таку інформацію від органів державної влади та місцевого самоврядування тощо).

Щоб зрозуміти, у чому полягає відмінність, потрібно звернутися до визначення юридичної особи.

Юридична особа – це організація, що має відокремлене майно, може від свого імені здобувати майнові й особисті немайнові права та обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді.

[ст. 80 Цивільного кодексу України]

Таким чином, громадське об'єднання зі статусом юридичної особи набуває всіх ознак, характерних для будь-якої юридичної особи. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи на відміну від громадського об'єднання без такого статусу може:

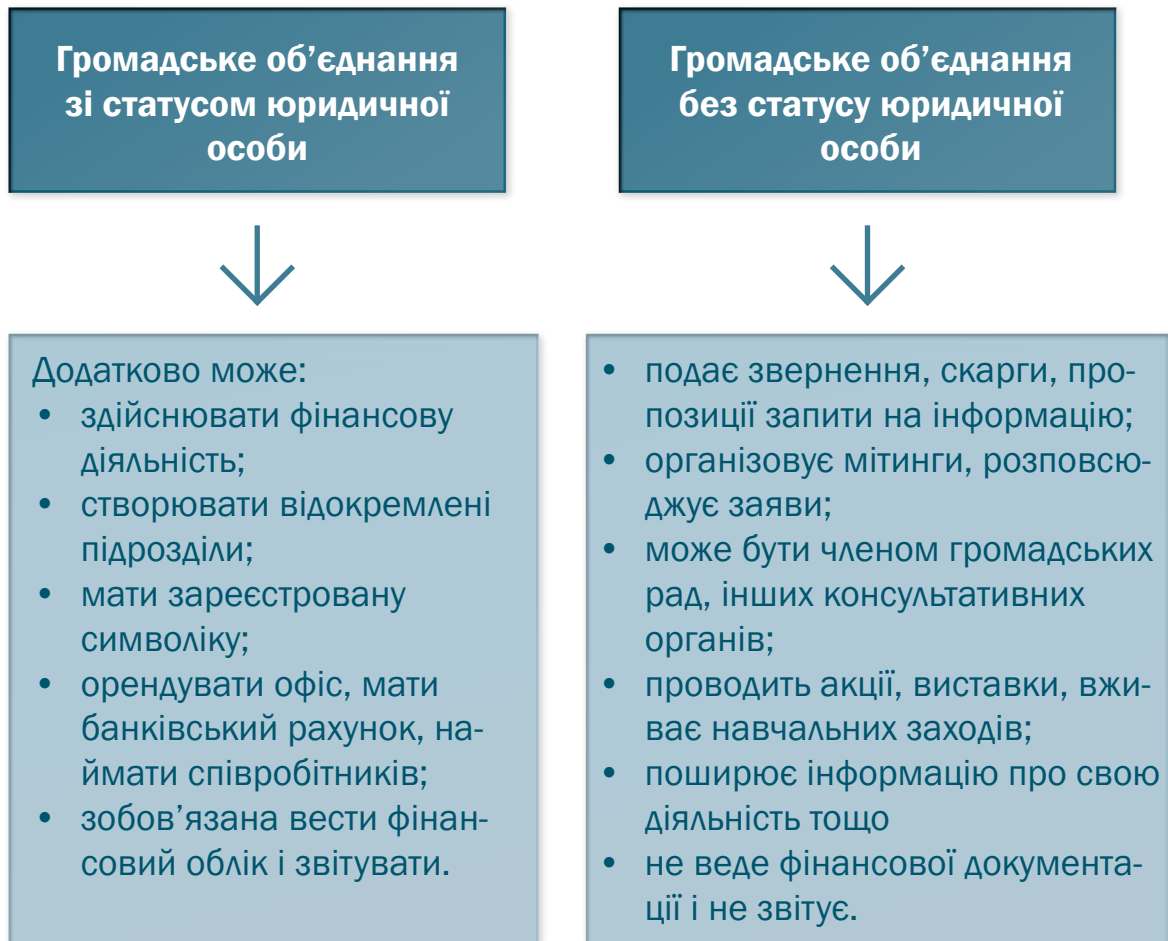
- створювати відокремлені підрозділи;
- здійснювати підприємницьку діяльність;
- бути учасником цивільно-правових відносин;
- брати участь у здійсненні державної регуляторної політики;
- засновувати засоби масової інформації; тощо.

[ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Разом з тим на громадське об'єднання зі статусом юридичної особи покладено обов'язок ведення фінансової документації та звітування до відповідних контролюючих органів державної влади.

Яку форму громадського об'єднання обрати?

Якщо для здійснення діяльності учасникам потрібний банківський рахунок, печатка, відокремлені підрозділи, можливість вести підприємницьку діяльність, ви плануєте залучати кошти на діяльність організації, орендувати офіс і наймати працівників, надавати соціальні послуги, ліпше обрати форму громадського об'єднання зі статусом юридичної особи.

Якщо ви не плануєте здійснювати господарську діяльність в рамках громадського об'єднання, орендувати офіс, наймати працівників, то вам достатньо створити таке об'єднання без статусу юридичної особи.

Громадське об'єднання без статусу юридичної особи може повноцінно виконувати своє головне завдання – представляти і захищати інтереси своїх членів та інших людей. Таке об'єднання може подавати петиції і скарги, організувати мітинги і брати участь у роботі громадських рад. При цьому не потрібно звітувати до податкової інспекції, подавати державному реєстратору інформацію, що підтверджує відомості про організацію.

Наприклад, журналісти Закарпатської області утворюють громадську організацію «Право на захист» з метою представлення своїх інтересів у громадській раді при Закарпатській облдержадміністрації, організації мирних зібрань, подання заяв і запитів на інформацію, вжиття просвітницьких заходів. Громадська організація «Право на захист» не має на меті публікацію власних посібників чи одержання державної фінансової підтримки. Її учасники звільняються від обов'язку вести фінансовий облік і подавати до державних органів фінансові звітності. Проте, об'єднавшись у громадську організацію, журналісти отримують можливість ефективно реалізувати та захищати спільні інтереси.

Зазначимо при цьому, що громадське об'єднання без статусу юридичної особи також може мати печатку і винаймати офіс, оплату за який може вносити будь-хто із засновників, членів або благодійник.

ОБМЕЖЕННЯ ТА ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Громадські об'єднання сприяють розвитку громадянського суспільства, понад те, є його основними рушіями. Проте існують конституційні обмеження щодо утворення та діяльності певних громадських об'єднань.

Законодавець забороняє утворення та діяльність таких об'єднань, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення.

[ст. 37 Конституції України]

Законодавець забороняє громадським об'єднанням мати воєнізовані формування.

Не можуть також громадські об'єднання мати владних повноважень, крім випадків, передбачених законом.

[ст. 4 Закону України «Про громадські об'єднання»]

РЕЄСТР ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

В Україні зареєстровано понад 90 тис. громадських об'єднань. У всіх цих об'єднань є свої засновники, керівні органи, найменування. Щорічно у значній кількості об'єднань відбуваються структурні чи кадрові зміни: змінюється назва, керівні органи, символіка, місцезнаходження. Одні організації створюються, інші припиняють свою діяльність.

Законодавець об'єднує усю цю інформацію в єдину базу даних – Реєстр громадських об'єднань (надалі – Реєстр).

Реєстр – це єдина електронна база даних, яка створюється та ведеться з метою обліку громадських об'єднань та забезпечення доступу до інформації про громадські об'єднання.

[п. 2 Порядку ведення Реєстру громадських об'єднань та обміну відомостями між Реєстром і Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців]

У Реєстрі має міститися інформація про повні найменування усіх громадських об'єднань, дати їх створення та припинення діяльності, відомості про засновників, про місцезнаходження, відокремлені підрозділи, зареєстровану символіку, позначки про здійснення підприємницької діяльності, номери та дати видачі свідоцтв про реєстрацію тощо.

Основні відомості, вміщені в Реєстрі, мають вільний доступ для ознайомлення та використання.

Порядок ведення Реєстру громадських об'єднань та обміну відомостями між Реєстром і Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 1212 від 19.12.2012 року.

ВАЖЛИВО: питання реєстрації громадського об'єднання - юридичної особи регулює базовий закон «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб підприємців», в свою чергу закон «Про громадські об'єднання» регулює лише особливості реєстрації таких юридичних осіб як громадські об'єднання. Таким чином, територіальне управління юстиції спільно з уповноваженим органом з питань реєстрації забезпечує надання всього комплексу реєстраційних послуг для громадських об'єднань.

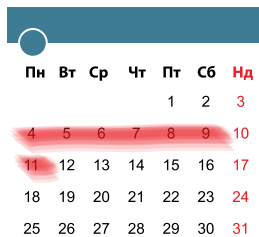
Розділ 2.
Як утворити
громадське
об'єднання?

ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Зміна законодавства про громадські об'єднання спричинила позитивні зрушення в процедурі реєстрації громадських об'єднань.

Сьогодні для того, щоб утворити громадську організацію зі статусом юридичної особи, потрібно мінімум 2 засновників, 7 робочих днів і правильно заповнені документи, перелік яких є вичерпним.

7
робочих
днів

2
засновники

5
документів для
юридичної особи

Засновники

Засновниками громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах та досягли 18 років, а у випадку заснування молодіжної та дитячої громадської організації – 14 років.

Засновниками громадської організації або спілки мають бути не менше ніж дві фізичні особи. Юридичні особи засновувати громадську організацію не можуть.

Також існує обмеження в заснуванні громадської організації для осіб, визнаних судом недієздатними.

Час для реєстрації

Утворення громадської організації відбувається на установчих зборах, під час яких засновники висловлюють своє бажання створити громадську організацію, дають їй назву, визначають мету та завдання діяльності, а також організаційно-правову форму.

Після проведення установчих зборів у керівника або відповідальної за реєстрацію громадської організації особи є 60 днів, щоб подати необхідні документи для реєстрації до уповноваженого органу з питань реєстрації.

Якщо протягом 60 днів такі дії не будуть вчинені, вважатиметься, що громадська організація не утворювалася.

Після подання документів до уповноваженого органу з питань реєстрації останній протягом **7 робочих днів** приймає рішення про реєстрацію або про відмову у реєстрації громадської організації, про направлення документів на доопрацювання чи про залишення документів без розгляду по суті.

[ч. 9 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

ВАЖЛИВО: питання реєстрації громадського об'єднання – юридичної особи регулює базовий Закон «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб підприємців», Закон «Про громадські об'єднання» регулює лише особливості реєстрації таких юридичних осіб, як громадські об'єднання. Таким чином, територіальне управління юстиції спільно з уповноваженим органом з питань реєстрації забезпечує надання всього комплексу реєстраційних послуг для громадських об'єднань.

Уповноважений орган з питань реєстрації громадських об'єднань – районне, районне в місті, міське (міст обласного значення) управління юстиції.

У разі реєстрації громадської організації зі статусом юридичної особи відповідне територіальне управління юстиції має надати керівнику новоутвореної організації такі документи:

- 1) виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців;
- 2) свідоцтво про реєстрацію громадського об'єднання як громадської організації;
- 3) один примірник статуту з позначкою про реєстрацію.

Інформація про громадську організацію зі статусом юридичної особи має бути внесена до Єдиного державного реєстру юридичних і фізичних осіб – підприємців та до Реєстру громадських об'єднань.

ВАЖЛИВО: міське або районне управління юстиції має обов'язково надіслати за результатами правової експертизи висновок. Якщо громадська організація відповідно до висновку внесе необхідні зміни, орган з питань реєстрації зобов'язаний зареєструвати таку організацію.

Рішення, дії чи бездіяльність уповноваженого органу з питань реєстрації можуть бути оскаржені до суду.

[ч. 22 ст. 12 Закон України «Про громадські об'єднання»]

Які документи потрібні для реєстрації?

Щоб зареєструвати громадську організацію зі статусом юридичної особи, її керівник або уповноважена особа з питань реєстрації повинна подати такий пакет документів.

- Заява
- Протокол
- Статут
- Відомості про керівників
- Форма № 1

1. Протокол установчих зборів, підписаний секретарем і головою на зборах.
2. Статут у двох примірниках.
3. Відомості про керівні органи та про уповноважену особу, яка має право представляти громадську організацію для здійснення реєстрації (за наявності такої особи).
4. Заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи (Форма №1);
5. Заяву про реєстрацію громадського об'єднання.

Форма заяви про реєстрацію громадської організації затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1842/5

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12/paran7#n7>

Форма реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи затверджена Наказом Міністерства юстиції від 14.10.2011 № 3178/5

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1207-11>]

Протокол установчих зборів має містити:

- 1) дату та місце проведення установчих зборів;
- 2) реєстр осіб, які брали участь в установчих зборах, що в ньому обов'язково зазначаються такі відомості:
  - щодо фізичних осіб – прізвище, ім'я та по батькові особи, дата народження, а для іноземців та осіб без громадянства також дані національного паспорта або документа, що його замінює. Дані про особу засвідчуються її особистим підписом;
  - щодо юридичних осіб – повне найменування, ідентифікаційний код, юридична адреса, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка уповноважена брати участь в установчих зборах. Ці дані засвідчуються підписом особи, уповноваженої брати участь в установчих зборах;
- 3) рішення про утворення громадського об'єднання із зазначенням мети (цілей) його діяльності;
- 4) рішення про визначення найменування та за наявності – скороченого найменування громадського об'єднання;
- 5) рішення про затвердження статуту громадського об'єднання;
- 6) рішення про утворення (обрання) керівника, органів управління громадського об'єднання відповідно до затвердженого статуту;
- 7) рішення про визначення особи (осіб), яка має право представляти громадське об'єднання у правовідносинах з державою та іншими особами і вчиняти дії від імені громадського об'єднання без додаткового уповноваження (далі – особа, уповноважена представляти громадське об'єднання), – для громадського об'єднання, яке має намір здійснювати діяльність без статусу юридичної особи, якщо утворення (обрання) органів управління не передбачено рішенням про утворення такого об'єднання;
- 8) рішення про визначення особи (осіб), яка має право представляти громадське об'єднання для здійснення реєстраційних дій, – для громадського об'єднання, яке має намір здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи.

[ч. 2 ст. 9 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Керівник або уповноважена особа, яка має право представляти громадську

організацію для здійснення реєстраційних дій, підписує та подає документи до відповідного управління юстиції.

ВАЖЛИВО: справжність підпису особи, яка має право представляти громадську організацію для здійснення реєстраційних дій, на заяві про реєстрацію громадської організації засвідчується нотаріально. Реєстрація громадської організації здійснюється безкоштовно, тобто жодних квитанцій про оплату тих чи інших послуг надавати органу з питань реєстрації не потрібно.

Хто здійснює реєстрацію громадського об'єднання?

Реєстрація громадського об'єднання здійснюється органами виконавчої влади, на які відповідно до законодавства покладені повноваження з питань реєстрації громадських об'єднань (надалі – уповноважений орган з питань реєстрації), за місцезнаходженням громадського об'єднання.

[ч. 2 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Такими структурами є реєстраційні служби міських, районних і районних у містах управлінь юстиції. Відповідно до Наказу Мін'юсту від 14.12.2012 року №1845/5:

- реєстрацію громадських об'єднань (прийняття повідомлення про утворення) здійснюють реєстраційні служби районних, районних у містах, міських (міст обласного значення) управлінь юстиції;
- для внесення змін до статуту (положення), керівних органів та місцезнаходження громадської організації чи спілки об'єднань громадян подавати документи потрібно до реєстраційних служб районних, районних у містах, міських (міст обласного значення) управлінь юстиції;
- акредитацію відокремлених підрозділів іноземної особи, підтвердження всеукраїнського статусу, реєстрацію символіки здійснює Державна реєстраційна служба України (Укрдержреєстр).

Наприклад, якщо громадська організація знаходиться (адреса місцезнаходження) у місті Тернополі, повідомлення про зміни подаються до реєстраційної служби Тернопільського міського управління юстиції, якщо у Печерському районі міста Києва – документи подаються до Печерського районного управління юстиції.

У такий спосіб обласні управління юстиції, Міністерство юстиції, Укрдержреєстр не здійснює реєстрацію громадських об'єднань і внесення змін до статутів.

Зауважимо, що представникам громадського об'єднання відтепер взагалі не потрібно спілкуватися з державними реєстраторами з реєстраційних палат. Фактично на базі міських і районних управлінь юстиції має бути організоване «єдине вікно», через яке громадське об'єднання реєструють як юридичну особу, як платника податків, ставлять на облік до Державної податкової інспекції, Пенсійного фонду і Управління статистики.

Організації, зареєстровані до набуття чинності новим Законом, мають обрати за місцем свого знаходження територіальне управління юстиції і через нього отримувати реєстраційні послуги.

Як повідомити про утворення громадської організації без статусу юридичної особи?

Повідомлення про утворення громадської організації без статусу юридичної особи є ще простішою процедурою, ніж реєстрація громадської організації зі статусом юридичної особи.

Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

5
робочих
днів

На установчих зборах учасники приймають рішення про утворення громадської організації без статусу юридичної особи, визначають найменування, вирішують, чи діятимуть вони на основі статуту чи без нього та чи матиме громадська організація органи управління.

Якщо органів управління не передбачено, учасники установчих зборів призначають уповноважену особу, яка має право представляти громадську організацію для здійснення реєстраційних дій.

Уповноважена особа подає до уповноваженого органу з питань реєстрації такі документи:

- протокол установчих зборів;
- відомості про засновників;
- відомості про особу (осіб), уповноважену представляти громадську організацію, та письмову згоду цієї особи;
- статут (за наявності);
- заповнену заяву про утворення громадської організації.

Місьцеве управління юстиції протягом **5 робочих днів** з дня отримання документів приймає рішення про прийняття письмового повідомлення та вносить відомості про громадську організацію до Реєстру громадських об'єднань. Копія рішення про прийняття письмового повідомлення надається (надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення) засновникам громадської організації або особі (особам), уповноваженій представляти громадську організацію, не пізніше наступного дня після його прийняття.

[ч. 3 ст. 16 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Заява підписується засновниками громадської організації або особою (особами), уповноваженою представляти громадську організацію, а справжність їх підписів засвідчується нотаріально.

ВАЖЛИВО: у разі реєстрації повідомлення про утворення громадської організації без статусу юридичної особи місцеве управління юстиції має надати засновникам громадської організації або особі, уповноваженій представляти громадську організацію, копію рішення про прийняття письмового повідомлення. Також інформація про громадську організацію має бути внесена до Реєстру громадських об'єднань.

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ СПІЛКИ

Громадською спілкою є громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

[ч. 4 ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Засновниками громадської спілки не можуть бути політичні партії, а також юридичні особи, щодо яких прийнято рішення про їх припинення або які перебувають у процесі припинення.

Засновниками громадської спілки не можуть бути юридичні особи приватного права, єдиним засновником яких є одна і та сама особа або якщо засновник (власник істотної участі) цієї юридичної особи внесений до переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності, або щодо яких застосовано міжнародні санкції.

Членами (учасниками) громадської спілки можуть бути фізичні особи, які досягли 18 років та не визнані судом недієздатними.

Громадську спілку можна утворити як зі статусом юридичної особи так і без такого статусу.

До реєстрації громадської спілки застосовуються такі саме вимоги, як і до громадської організації.

Для реєстрації громадської спілки зі статусом юридичної особи потрібно подати такі документи:

- протокол установчих зборів;
- статут у 2-х примірниках;
- відомості про керівні органи та про особу, уповноважену для здійснення реєстраційних дій (за наявності);
- заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи;
- заяву про реєстрацію громадського об'єднання.

Форма заяви про реєстрацію громадського об'єднання затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1842/5)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12/paran7#n7>

Форма реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи затверджена Наказом Міністерства юстиції від 14.10.2011 № 3178/5

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1207-11>

У разі реєстрації громадської спілки зі статусом юридичної особи також подаються документи, що містять відомості про структуру власності засновників – юридичних осіб та фізичних осіб – власників істотної участі цих юридичних осіб.

ВАЖЛИВО: якщо засновником (засновниками) громадської спілки є іноземна юридична особа, додатково подається легалізований у встановленому порядку документ про підтвердження реєстрації іноземної юридичної особи в країні її місцезнаходження – витяг із торговельного, банківського або судового реєстру, що відповідає вимогам Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».

[ч. 6 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПІДРОЗДІЛУ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

До 2013 року громадські організації поширювали свою діяльність через утворення осередків, що могли бути юридичними особами і діяли фактично як окремі організації.

Це спричинювало конфлікти, пов'язані з тим, що всеукраїнська організація не могла вплинути на діяльність регіонального осередку, а після його ліквідації мала виконувати зобов'язання такого осередку, або з тим, що осередок виходив зі складу організації і забирав її майно.

З березня 2011 року Законом «Про об'єднання громадян» № 2460-12 законодавець заборонив створення осередків – юридичних осіб для всеукраїнських організацій. Фактично діяльність громадських об'єднань була приведена у відповідність до Цивільного кодексу, положеннями якого стверджується, що структурні підрозділи будь-якої юридичної особи не можуть бути юридичними особами.

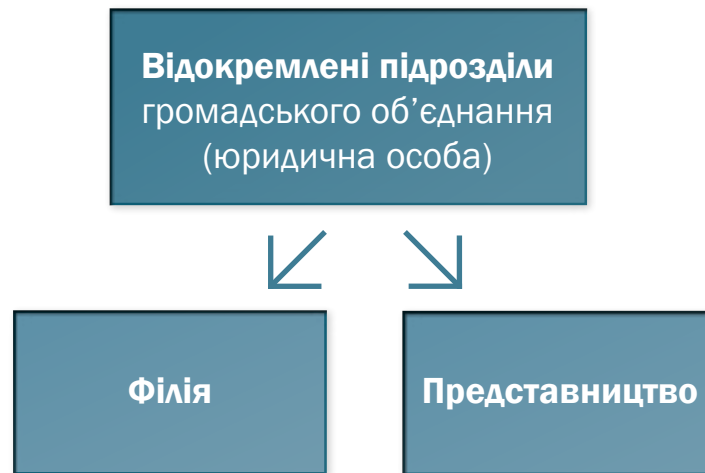
(Ст. 95 Цивільного кодексу України)

Новий Закон запровадив інший підхід до розуміння функціонування структурних підрозділів одного громадського об'єднання.

Поняття осередок у Законі немає. Натомість застосовується поняття відокремлені підрозділи. Фактично відокремлені підрозділи замінюють осередки.

[ч.1 ст. 13 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи може утворювати відокремлені підрозділи. Відокремленими підрозділами є філії та представництва.

Наприклад, зареєстрована у місті Луганську правозахисна громадська спілка «Аквітас» для представлення своїх інтересів у інших регіонах створює представництва у Вінниці, Тернополі та Рівному, а для здійснення повноцінної діяльності у Львові та Києві утворює відповідно Львівську та Київську філії громадської спілки «Аквітас».

У чому полягає різниця між філією та представництвом?

Відповідно до ст. 95 Цивільного кодексу **філією** є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та виконує всі або частину її функцій. А **представництвом** – відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням і здійснює лише представництво і захист інтересів юридичної особи.

Таким чином, різниця між філією і представництвом полягає в обсязі та характері виконуваних ними функцій. Якщо філія виконує всі або частину функцій громадського об'єднання, то представництво здійснює лише представництво та захист її інтересів.

Філії та представництва діють на підставі довіреності. Тобто для здійснення функцій від імені громадського об'єднання керівний орган такого об'єднання призначає керівника філії або представництва, видає йому довіреність, за якою він має право укладати договори та здійснювати інші дії.

Таким чином, якщо громадське об'єднання має на меті здійснювати повноцінну діяльність (орендувати офіс, укладати договори, проводити громадські акції,

семінари, лекторії, наймати співробітників тощо), для цього необхідно утворювати філію. Зазначимо, що для організації своєї діяльності філія може відкривати поточні рахунки в установах банку, мати печатку та штамп зі своїм найменуванням та найменуванням громадського об'єднання.

Якщо основною метою є представлення інтересів (наприклад, укладання угод, захист інтересів громадського об'єднання у суді), то для такої діяльності достатньо утворити представництво.

Кому належить майно філії та представництва?

Будь-яке майно та кошти, якими користується чи розпоряджається відокремлений підрозділ, належать громадському об'єднанню – юридичній особі.

Наприклад, Львівська філія громадської спілки «Аквітас» користується офісною технікою, іншим обладнанням та літературою, необхідними для щоденної роботи. Власником цієї техніки, обладнання та літератури є громадська спілка «Аквітас», а Львівська філія лише наділена правом користування чи розпорядження цим майном.

Громадські об'єднання передають своїм філіям і представництвам певне майно та затверджують положення про них, що визначають зміст і порядок їх діяльності. Однак юридично власником переданого майна є юридична особа, адже філії та представництва не мають відповідної правосуб'єктності, тобто не є юридичними особами, і не можуть мати на своєму балансі майно чи кошти.

Відокремлені підрозділи юридичної особи не підлягають державній реєстрації. Проте відомості про них вносяться до їх реєстраційної справи та включаються до Єдиного державного реєстру.

Порядок подання відомостей про відокремлені підрозділи юридичної особи визначається статтею 13 Закону «Про громадські об'єднання».

Форма заяви громадського об'єднання затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1842/5

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12/paran7#n7>]

ЩО ТАКЕ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СТАТУС?

Закон України «Про громадські об'єднання» скасовує територіальні статуси, надаючи при цьому можливість громадським об'єднанням діяти на всій території України. Тобто відтепер аби громадське об'єднання діяло на всій території України, йому не потрібно отримувати всеукраїнський статус.

Проте Закон використовує поняття всеукраїнський статус громадського об'єднання. Окрема стаття визначає особливості набуття та втрати всеукраїнського статусу. Однак цей статус не впливає на територію діяльності громадського об'єднання, а лише засвідчує, що дане громадське об'єднання має відокремлені підрозділи у більшості адміністративно-територіальних одиниць України.

[ч. 1 ст. 19 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Під адміністративно-територіальними одиницями слід розуміти 24 області, Автономну Республіку Крим, міста Київ і Севастополь. Таким чином, для отримання всеукраїнського статусу необхідно мати мінімум 14 відокремлених підрозділів у різних адміністративно-територіальних одиницях.

Наявність всеукраїнського статусу сьогодні дає право претендувати на гранти з державного бюджету, які, проте, отримують лише організації інвалідів, ветеранів, молодіжні та дитячі організації.

Як набути всеукраїнського статусу?

Для підтвердження всеукраїнського статусу громадське об'єднання має подати відповідну заяву до уповноваженого органу з питань реєстрації. Протягом 7 робочих днів Укрдержреєстр (відповідно до відомостей у Реєстрі громадських об'єднань) приймає рішення про підтвердження такого статусу.

Форма заяви затверджена Наказом Мін'юсту № 1842/5 від 14.12.2012 року.

*[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12/paran7#n7>]*

Перевірки відповідності громадського об'єднання статусу «всеукраїнського» Укрдержреєстр здійснює щороку. Якщо уповноважений орган матиме підстави для скасування такого статусу, громадському об'єднанню буде надіслане відповідне повідомлення. Позбавлення всеукраїнського статусу відбувається лише на підставі відомостей у Реєстрі громадських об'єднань і не раніше ніж за 60 днів після того, як було надіслане відповідне повідомлення.

Громадське об'єднання може відмовитися від всеукраїнського статусу, надіславши Державній реєстраційній службі України відповідну заяву.

Форма заяви затверджена Наказом Мін'юсту № 1842/5 від 14.12.2012 року.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12/paran7#n7>

Всеукраїнські громадські організації, зареєстровані на день набуття чинності Законом України «Про громадські об'єднання», вважаються громадськими організаціями, що підтвердили свій всеукраїнський статус. Місцеві осередки таких громадських організацій можуть вважатися їх відокремленими підрозділами протягом 5 років з дня набуття чинності даним Законом.

[ч. 7 Прикінцевих та перехідних положень
Закону України «Про громадські об'єднання»]

Що сталося з українськими громадськими організаціями з міжнародним статусом після набуття чинності новим Законом України «Про громадські об'єднання»?

У Законі України «Про громадські об'єднання» статус «міжнародна громадська організація» не передбачений. Закон не встановлює обмежень для діяльності українських громадських об'єднань у будь-якій іншій країні, і для цього не потрібно набувати додаткового статусу в українській системі реєстрації.

Громадським об'єднанням, що планують здійснювати свою діяльність поза межами України, необхідно акредитуватися у тій країні, де планується здійснення такої діяльності, відповідно до законодавства цієї країни.

Громадські організації, що вже мають статус «міжнародної», діятимуть без змін. Відповідно до іноземного законодавства як міська, так і міжнародна організація в Україні є українською юридичною особою.

Варто пам'ятати, що якщо слово *міжнародна* зазначається в найменуванні, наприклад, *громадська організація «Міжнародний комітет захисту прав людини»*, то в такому разі слово *міжнародний* є частиною власної назви і жодним чином не впливає на територію діяльності організації.

ВАЖЛИВО: відповідно до Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу» від 05.03.2012 № 368/5 використовувати слово *міжнародна* у власній назві громадського об'єднання не заборонено.

ЯК ДІЮТЬ В УКРАЇНІ ІНОЗЕМНІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ?

Іноземні організації, що мають бажання здійснювати свою діяльність на території України, мають акредитувати свій відокремлений підрозділ.

Відокремлений підрозділ іноземної неурядової організації акредитується в Україні без надання йому статусу юридичної особи.

Керівництво іноземної неурядової організації подає до Державної реєстраційної служби (Управління легалізації об'єднань громадян, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств) перекладені українською мовою такі документи:

- заява про акредитацію;
- копія документа уповноваженого органу іноземної держави, що підтверджує реєстрацію іноземної неурядової організації;
- копії установчих документів іноземної неурядової організації;
- рішення уповноваженого органу іноземної неурядової організації про утворення відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації та призначення його керівника;
- статут (положення) відокремленого підрозділу в двох примірниках;
- довіреність на ім'я керівника відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації;
- документ про внесення плати за акредитацію в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, крім іноземних неурядових організацій, звільнених від плати за акредитацію на підставі міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

[ч. 2 ст. 20 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Протягом 20 робочих днів Укрдержреєстр приймає рішення про акредитацію в Україні відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації або про відмову в акредитації чи про залишення документів без розгляду.

ВАЖЛИВО: у разі акредитації відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації Укрдержреєстр має надати свідоцтво про акредитацію. Також інформація про відокремлений підрозділ має бути внесена до Реєстру громадських об'єднань.

Форма заяви затверджена Наказом Мініюсту № 1842/5 від 14.12.2012 року.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12/paran7#n7>

Форма свідоцтва про акредитацію затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1193 від 26 грудня 2012 року.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1193-2012-%D0%BF>

СТАТУТ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Статут громадського об'єднання – це установчий документ, що використовується для створення та здійснення діяльності, містить правила, що регулюють права та обов'язки членів, визначає порядок управління та здійснення діяльності громадського об'єднання.

Громадські організації без статусу юридичної особи можуть здійснювати свою діяльність без статуту. Громадські організації із статусом юридичної особи зобов'язані діяти на підставі статуту.

Громадські спілки із статусом юридичної особи також мають діяти на підставі окремого статуту незалежно від того, чи засновниками такої спілки є громадські організації, чи інші юридичні особи приватного права.

Законодавець визначає перелік питань, що обов'язково мають бути врегульовані у статуті:

- 1) найменування громадського об'єднання та за наявності – скорочене найменування;
- 2) мету (цілі) та напрями його діяльності;
- 3) порядок набуття і припинення членства у громадському об'єднанні, права та обов'язки його членів;
- 4) повноваження керівних органів, порядок їх формування та зміни складу, термін повноважень;
- 5) періодичність засідань і процедуру прийняття рішень керівними органами;
- 6) порядок звітування керівних органів громадського об'єднання перед його членами;
- 7) порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності керівних органів та розгляду скарг;

- 8) джерела надходження і порядок використання коштів та іншого майна громадського об'єднання;
- 9) порядок створення, діяльності та припинення діяльності відокремлених підрозділів;
- 10) порядок внесення змін до статуту;
- 11) порядок прийняття рішення щодо саморозпуску або реорганізації, а також щодо використання коштів та іншого майна, що залишилися після саморозпуску.

[ст. 11 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Статут громадського об'єднання, яке має намір здійснювати діяльність без статусу юридичної особи (якщо наявність статуту такого об'єднання передбачена рішенням про його утворення), може не містити положень, передбачених пунктами 5–8.

Статут громадського об'єднання має бути викладений українською мовою. Громадське об'єднання може перекласти статут будь-якою іншою мовою та розміщувати його в інформаційних ресурсах, проте реєстрації підлягає виключно статут, викладений державною мовою.

Громадські об'єднання, зареєстровані до 1 січня 2013 року, мають протягом 5 років з дня набуття чинності Законом України «Про громадські об'єднання» привести свої статuti чи положення у відповідність до цього Закону.

Реєстрація змін до статуту (положення), пов'язаних з набуттям чинності Законом України «Про громадські об'єднання», здійснюється без справляння плати за реєстраційні дії протягом п'яти років з дня набуття цим Законом чинності.

[ч. 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про громадські об'єднання»]

ВАЖЛИВО: відповідно до нового Закону у статуті не потрібно зазначати місцезнаходження організації. Відтепер точну адресу місцезнаходження достатньо вказати в реєстраційній картці на проведення державної реєстрації юридичної особи (Форма №1). Також не вимагається документів для підтвердження перебування за вказаною адресою, наприклад, договору оренди приміщення або Форма №3 про проживання засновників за певною адресою.

НАЙМЕНУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Найменування громадського об'єднання зазначається у його статутних документах, відображається у Реєстрі громадських об'єднань та є ключовою відмінністю від інших організацій.

Найменування громадського об'єднання визначається рішенням установчих зборів під час його утворення і має бути надане українською мовою. Громадське об'єднання може додатково викласти свою власну назву іноземною мовою або мовою національної меншини.

[ст. 10 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Окрім повного найменування, громадське об'єднання може передбачити одне чи кілька скорочених найменувань, зазначивши їх у статуті.

Громадські об'єднання є вільними при виборі власного найменування, однак зобов'язані керуватися нормативними актами та зважати на визначені законом обмеження.

Детальні вимоги щодо найменування громадських об'єднань встановлює передусім Закон України «Про об'єднання громадян». Закон визначає, що найменування громадського об'єднання складається з 2-х частин: загальної і власної назв.

У загальній назві вказується організаційно-правова форма («громадська спілка» чи «громадська організація»). У власній частині – безпосередньо назва.

Наприклад, Громадська організація «Клуб молодого політолога».

«Громадська організація» – це загальна частина найменування, а «Клуб молодого політолога» – власна.

Обмеженнями щодо найменування громадського об'єднання є такі.

1. Власна назва громадського об'єднання не повинна бути тотожною власним назвам інших зареєстрованих громадських об'єднань;
2. Власна назва громадського об'єднання не може містити слова державний, комунальний та похідні від них. Власна назва навчального закладу, установи чи організації у власній назві громадського об'єднання може використовуватися лише за згоди відповідного навчального закладу, установи чи організації.
3. Забороняється використання у власній назві громадського об'єднання історичних державних найменувань, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Власна назва громадського об'єднання не може містити:

- найменування органу влади (**міністерство, агентство, служба, інспекція, комітет, адміністрація, прокуратура, суд**);
- власну назву громадського об'єднання, діяльність якого заборонена у судовому порядку (протягом 3 років після набрання відповідним рішенням суду законної сили);
- інші позначення, використання яких обмежене законом.

ВАЖЛИВО: громадські організації, зареєстровані до 1 січня 2013 року, у назвах яких є вищезазначені слова, не зобов'язані змінювати своє найменування.

[п. 5 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про громадські об'єднання»]

Якщо громадське об'єднання планує набути всеукраїнського статусу, то у своїй власній назві таке об'єднання має зазначити слово всеукраїнське чи похідне від нього.

Наприклад, громадська організація «Всеукраїнська спілка захисту тварин».

Така саме норма застосовується до молодіжних і дитячих об'єднань, які мають у своїх назвах зазначати відповідні статуси – молодіжне, дитяче.

[ч. 7 ст. 10 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Власна назва громадського об'єднання може містити ім'я (псевдонім) фізичної особи за умови попередньої письмової згоди цієї особи або її спадкоємців, за свідченої в установленому законом порядку, якщо інше не передбачено законом.

Зміна найменування громадського об'єднання здійснюється на засіданні вищого органу управління такого об'єднання з додержанням вимог цього Закону та статуту об'єднання (за наявності).

[ч. 11 ст. 10 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Правила написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу містяться в третьому розділі Наказу Міністерства юстиції України від 05.03.2012 № 368/5 «Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу».

РЕЄСТРАЦІЯ В ІНШИХ СТРУКТУРАХ І ФОНДАХ

Громадське об'єднання інформацію подає про своє утворення до місцевого управління юстиції і протягом 7 робочих днів отримує відповідь про реєстрацію.

Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має зареєструватися в органах державної податкової служби, органах статистики, Пенсійному фонді України.

Реєстрація здійснюється за принципом «єдиного реєстраційного вікна».

Працівник управління юстиції здійснює правову експертизу статуту громадського об'єднання та інших установчих документів. У разі відсутності зауважень він ухвалює рішення про реєстрацію громадського об'єднання, заповнює необхідні електронні реєстраційні форми і надсилає їх відповідному державному реєстратору. Він реєструє громадське об'єднання як юридичну особу, вносить відомості до Єдиного державного реєстру юридичних і фізичних осіб – підприємців та ставить на облік в органах державної податкової служби, статистики, Пенсійному фонді України.

Практика застосування принципу «єдиного вікна» ще потребує вдосконалення, проте у більшості регіонів України вона працює.

Для отримання довідки про присвоєння коду неприбутковості громадське об'єднання має надати копію статуту та заповнену форму 1-РН до державної податкової інспекції.

Громадські об'єднання зі статусом юридичної особи мають звітувати до державної податкової служби та інших органів, що передбачено чинним законодавством. Наприклад, звіт щодо неприбуткової діяльності подається наприкінці року.

[ч. 3 ст. 23 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Розділ 3.
Правові можливості
громадського
об'єднання

ПРАВА ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Громадське об'єднання є добровільним об'єднанням осіб для спільної реалізації спільних інтересів (зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших).

Для досягнення цілей і вирішення своїх завдань громадські об'єднання мають бути наділені необхідним обсягом прав.

Європейська практика визначає обсяг прав громадських об'єднань за принципом «дозволене все, що не заборонене законом», отже, громадські об'єднання вправі здійснювати будь-яку діяльність, якщо вона не обмежена відповідними законами.

Новий Закон «Про громадські об'єднання» відповідає європейській традиції, зауважуючи, що перелік прав громадських об'єднань не є вичерпним і для досягнення своєї мети (цілей) громадське об'єднання має право здійснювати інші права, не заборонені законом.

[п. 6 ч. 1 ст.21 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Зокрема, громадська організація без статусу юридичної особи не може створювати відокремлені підрозділи чи здійснювати підприємницьку діяльність, оскільки така діяльність вимагає від громадського об'єднання певних дій, неможливих без статусу юридичної особи.

Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має право:

- бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до законодавства;
- здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо;
- засновувати з метою досягнення своєї статутної мети (цілей) засоби масової інформації;
- брати участь у здійсненні державної регуляторної політики;
- брати участь у порядку, визначеному законодавством, у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування для проведення консультацій з громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій з питань, що стосуються сфери їхньої діяльності.

[ч. 2 ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Крім того, Закон передбачає, що громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, створена ним юридична особа (товариство, підприємство) може бути виконавцем державного замовлення відповідно до закону.

Незалежно від наявності статусу юридичної особи громадське об'єднання має право здійснювати таку діяльність:

- 1) вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі);
- 2) звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;
- 3) одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації;
- 4) брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проєктів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя;
- 5) проводити мирні зібрання;
- 6) здійснювати інші права, не заборонені законом.

Законодавець вимагає від громадського об'єднання, яке діє на підставі статуту, зазначити в такому статуті цілі та напрями діяльності.

Наприклад, у Статуті громадської організації «Вільна Територія» інформація щодо напрямів діяльності організації може бути подана в такий спосіб:

З метою виконання своїх статутних завдань громадська організація «Вільна Територія» в порядку, встановленому чинним законодавством:

- *поширює свої погляди в будь-який спосіб, не забороненим законодавством України;*
- *організовує конгреси, конференції, семінари, фестивалі та зустрічі молоді;*
- *представляє і захищає свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів у державних і громадських органах;*
- *є учасником цивільно-правових відносин, набуває майнових і немайнових прав;*
- *бере участь у політичній діяльності, проводить*

масові заходи (збори, мітинги, демонстрації);

- *засновує засоби масової інформації, здійснює видавничу діяльність;*
- *вживає інших заходів, що не суперечать чинному законодавству України.*

Зауважимо, що громадським об'єднанням варто вказувати «вжиття інших заходів, що не суперечать чинному законодавству України». Таким чином, громадське об'єднання може здійснювати види діяльності, не перелічені у статуті, але вони мають не суперечити чинному законодавству України.

У своїй діяльності громадські об'єднання можуть взаємодіяти з органами державної влади та місцевого самоврядування. Останні мають обов'язково проводити консультації з громадськими об'єднаннями щодо проектів нормативно-правових актів, які стосуються правового статусу громадських об'єднань, їх фінансування та діяльності.

Втручання у діяльність громадських об'єднань не допускається.

[ст. 22 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Що не мають права робити громадські об'єднання?

У своїй діяльності громадські об'єднання не повинні порушувати Конституцію України та закони.

СТАТУС НЕПРИБУТКОВОСТІ. ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для чого громадським об'єднанням займатися підприємницькою діяльністю?

Новелою Закону України «Про громадські об'єднання» стало положення, яке дозволило громадським об'єднанням здійснювати підприємницьку діяльність для досягнення статутних цілей.

Такий крок є кроком назустріч європейським цінностям, адже всі держави Європейського Союзу визнають право громадських об'єднань самостійно здій-

снювати підприємницьку діяльність, а отримані кошти спрямовувати на виконання статутних цілей.

Для здійснення будь-якої діяльності потрібні ресурси: часовий, людські, а також фінансові.

Стабільним доходом громадських об'єднань можуть бути членські внески, проте кількість членів у більшості громадських об'єднань є незначною, а розмір членських внесків може бути незначним. У такий спосіб забезпечити якісну і постійну життєдіяльність громадського об'єднання дуже складно.

Практика європейських країн свідчить, що стабільним джерелом отримання коштів може бути надання послуг або продаж виробленої продукції.

Наприклад, громадська організація «Черкаський аналітичний центр» підготувала посібник для випускників «Як успішно скласти іспити за системою зовнішнього незалежного оцінювання». Посібник є продукцією цієї організації відповідно до статутної мети. Продаж таких посібників дозволить отримати кошти для проведення безкоштовних семінарів для дітей із сільської місцевості.

Таким чином, здійснення підприємницької діяльності сприятиме розвитку громадських об'єднань, мотивуватиме для вдосконалення власних товарів і послуг і створюватиме умови для незалежного функціонування.

Громадське об'єднання може здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо (передбачивши це у статуті) або через створені інші юридичні особи (товариства, підприємства).

Відомості про здійснення громадським об'єднанням підприємницької діяльності зазначаються у Реєстрі громадських об'єднань.

[п. 2 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Як здійснюється оподаткування неприбуткових організацій?

Громадське об'єднання може діяти відповідно до загальної системи оподаткування і сплачувати всі податки, як інші юридичні особи.

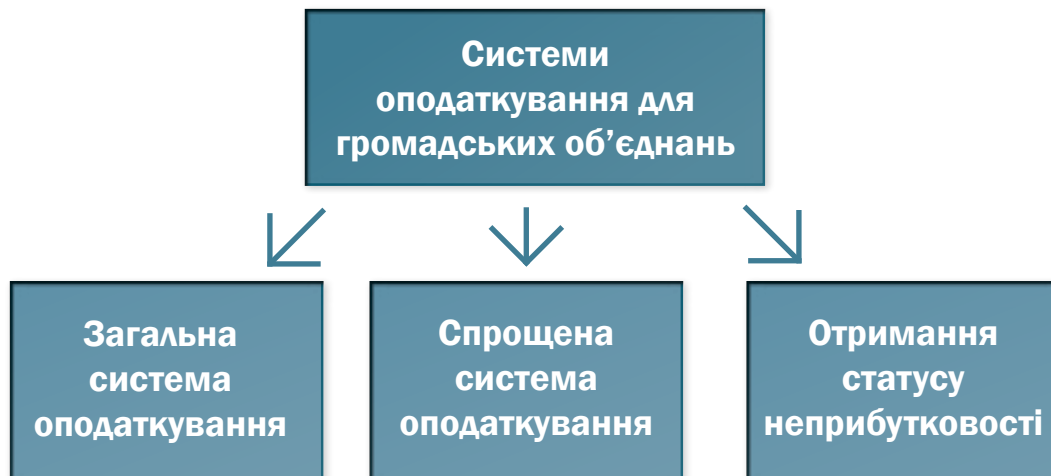
Громадське об'єднання може обрати спрощену систему оподаткування і сплачувати 3 % або 5 % з обороту, але не мати інших податкових пільг.

Або громадське об'єднання може обрати шлях отримання ознаки (статусу)

неприбутковості, що передбачає звільнення від сплати податку на прибуток. Відповідно до норм Податкового кодексу від оподаткування звільнюються доходи неприбуткових організацій, отримані у вигляді коштів або майна, які надходять таким неприбутковим організаціям від ведення їх основної діяльності; які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань; а також які надходять у вигляді пасивних доходів.

[п. 157.3 ст. 157 Податкового кодексу України]

Для того, щоб отримати пільгу щодо податку на прибуток, громадські об'єднання мають отримати код неприбутковості.

Залежно від мети (цілей) діяльності громадські об'єднання можуть отримати коди неприбутковості 0006 та 0011, звернувшись у відповідну податкову інспекцію.

[пп.5.2 та 5.4 Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій» № 37 від 24.01.2011 року]

Зазначимо, що здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку, щонайшвидше, скасує ознаку (статус) неприбутковості для громадського об'єднання.

ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТА ЙОГО ВЛАСНІСТЬ

Громадські об'єднання отримують фінансування з різних джерел: членські та добровільні внески, підтримка у вигляді грантів від неурядових і міжнародних фондів, державна підтримка, власна економічна діяльність.

На державну фінансову підтримку мають право лише ті громадські об'єднання, які є юридичними особами. На жаль, з державного бюджету таку підтримку сьогодні отримують лише всеукраїнські організації інвалідів, ветеранів, дитячі та молодіжні організації.

Кошти з державного бюджету чи з місцевих бюджетів на підтримання діяльності громадських об'єднань мають надаватися на конкурсній основі відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України №1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка». Проте непрозорий і неконкурсний механізм розподілу коштів залишається для організацій інвалідів і ветеранів. Інформацію про конкурси для громадських об'єднань, про програми підтримки розвитку громадських об'єднань або про інші цільові програми можна отримати на офіційних веб-сайтах державних органів чи органів місцевого самоврядування або у спосіб надсилання відповідного запиту на інформацію. Громадське об'єднання, яке отримує кошти з державного чи місцевого бюджету, зобов'язане подавати та оприлюднювати звіти про цільове використання цих коштів.

Крім того, громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, створені ним юридичні особи (товариства, підприємства) зобов'язані вести бухгалтерський облік, фінансову та статистичну звітність, бути зареєстрованими в органах державної податкової служби та сплачувати до бюджету обов'язкові платежі відповідно до закону. Надання громадським об'єднанням, створеним ними юридичним особам (товариствам, підприємствам) пільг, у тому числі з оподаткування, здійснюється на підставах та в порядку, визначених законом.

[ч. 3 ст. 23 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Законодавство більшості країн Європейського Союзу передбачає можливість для громадських об'єднань мати у власності будь-яке майно, не заборонене законом.

Законодавство України зазначає, що громадські об'єднання мають право володіти, користуватися і розпоряджатися коштами та майном, та визначає способи отримання такого майна:

- передання коштів/майна членами громадського об'єднання чи державою;
- набуття у вигляді членських внесків;
- пожертви від громадян, підприємств, установ чи організацій;
- набуття від підприємницької діяльності;
- придбане майно за власні кошти громадського об'єднання;
- тимчасово надане у користування.

Даний перелік не є вичерпним. Тобто можливі й інші шляхи набуття громадським об'єднанням коштів чи майна.

[ч. 1 ст. 24 Закону України «Про громадські об'єднання»]

СИМВОЛІКА ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи може мати власну символіку (емблему, інший розпізнавальний знак, прапор), яка затверджується відповідно до його статуту та підлягає реєстрації у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

(Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про реєстрацію символіки громадського об'єднання» № 1209 від 19 грудня 2012 року)

Закон дозволяє громадським об'єднанням використовувати без реєстрації зображення для позначення громадського об'єднання при виготовленні своїх інформаційно-презентаційних матеріалів. Однак це не захищає організацію від використання іншими об'єднаннями цієї самої символіки.

[ч. 6 ст. 18 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Громадське об'єднання має право на використання власної символіки з моменту її реєстрації. Забороняється використання зареєстрованої символіки громадського об'єднання фізичними та юридичними особами без згоди такого об'єднання та для цілей, не пов'язаних з діяльністю такого громадського об'єднання.

ВАЖЛИВО: реєстрація символіки в Укрдержреєстрі не дає громадському об'єднанню належного законодавчого захисту. Будь-яка юридична особа може зареєструвати вашу символіку як свій товарний знак відповідно до Закону «Про авторське право та суміжні права», отримає право інтелектуальної власності на це зображення і заборонить його використання іншим особам.

Для повноцінного захисту символіки громадського об'єднання варто реєструвати авторське право на символіку як товарний знак або твір.

[ст. 440 ЦК України і Закону України «Про авторське право та суміжні права»]

Законодавець визначає вимоги до символіки громадського об'єднання. Так, зокрема, символіка не повинна відтворювати:

- державні символи України;
- інші офіційні символи чи знаки, які використовуються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, державні та інші нагороди, печатки та інші відмітні знаки цих органів;
- державні герби, прапори або офіційні назви інших держав;
- зареєстровану символіку іншого громадського об'єднання;
- ім'я або зображення фізичної особи без письмової згоди такої особи або її спадкоємців, засвідченої в установленому законом порядку, якщо інше не передбачено законом.
- інші символи та знаки, використання яких обмежено законом.

[ч. 2 ст. 18 у України «Про громадські об'єднання»]

Розмір плати за реєстрацію символіки громадського об'єднання становить 4 неоподаткованих мінімуми¹. Для громадських об'єднань інвалідів та осіб, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, – 2 неоподаткованих мінімуми.

Реєстрація символіки молодіжних і дитячих громадських об'єднань є безкоштовною.

*[п.2 Постанови Кабінету Міністрів України
«Про реєстрацію символіки громадського об'єднання»
№ 1209 від 19 грудня 2012 року]*

Реєстрація громадського об'єднання здійснюється Укрдержреєстром за заявою громадського об'єднання.

До заяви потрібно додати такі документи:

- рішення про затвердження символіки. У рішенні має бути затверджений вид (емблема, інший розпізнавальний знак, прапор) символіки, її зображення та опис, визначено порядок надання дозволу на використання символіки та порядок її зберігання;
- зображення символіки у вигляді графічного файлу у форматі .jpg (.gif, .tiff), вписане в квадрат розміром 8 x 8 сантиметрів (на паперовому та електронному носіях);
- опис символіки (на паперовому та електронному носіях);
- копія статуту громадського об'єднання, завірена підписом його керівника та скріплена печаткою (у разі її наявності).

¹ Неоподатковуваний мінімум станом на 01 травня 2013 року становить 17 грн.

Форма заяви про реєстрацію символіки затверджена Постановою Кабінету Міністрів України «Про реєстрацію символіки громадського об'єднання» № 1209 від 19 грудня 2012 року.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1209-2012-%D0%BF>

Протягом 7 робочих днів Укрдержреєстр має прийняти рішення про реєстрацію символіки або відмову від реєстрації чи залишення заяви без розгляду.

Про своє рішення Укрдержреєстр повідомляє громадське об'єднання (повідомлення надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення).

Дані про реєстрацію символіки одразу вносяться до Реєстру громадських об'єднань.

Розділ 4.
Відмова в реєстрації
та припинення
діяльності
громадського
об'єднання

ВІДМОВА УПОВНОВАЖЕНОГО ОРГАНУ З ПИТАНЬ РЕЄСТРАЦІЇ У РЕЄСТРАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Громадське об'єднання подає до місцевого управління юстиції документи для реєстрації, і протягом 7 робочих днів уповноважений орган повинен прийняти одне з таких рішень:

- зареєструвати громадське об'єднання;
- відмовити у реєстрації;
- направити документи на доопрацювання;
- залишити документи без розгляду по суті.

[ч. 9 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Деякі причини, з яких громадське об'єднання не може бути зареєстроване

Відмова у реєстрації

- мета спрямована на ліквідацію незалежності України;
- громадське об'єднання планує мати воєнізовані формування;
- громадському об'єднанню надаються владні повноваження;
- засновником є неправомочна особа;
- найменування не відповідає законодавчим нормам.

Направити документи на доопрацювання

- неналежні члени;
- невідповідність статуту закону;
- порушення під час утворення;
- порушення утворення громадського об'єднання як юридичної особи.

Залишити документи без розгляду по суті

- документи надано не в повному обсязі;
- документи подано особою, яка не має на це повноважень;
- неповноту документів неможливо усунути;
- документи подано з порушенням строків.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання» підставами для відмови є:

- 1) наявність у статуті та рішеннях, відображених у протоколі про утворення громадського об'єднання, положень, що не відповідають Конституції України, статті 4 цього Закону (положення про обмеження щодо утворення і діяльності громадських об'єднань);
- 2) порушення вимог статей 7, 10 цього Закону (статті про найменування та вимоги до засновників).

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання» підставами для направлення документів на доопрацювання є:

- 1) невідповідність таких документів вимогам статей 8, 9, 11 цього Закону (статті про членів (учасників) громадського об'єднання, про утворення громадського об'єднання, статут);
- 2) виявлення у статуті громадського об'єднання положень, які суперечать цьому Закону (крім статті 4 – положення про обмеження щодо утворення і діяльності громадських об'єднань) та іншим законам України;
- 3) порушення порядку створення громадського об'єднання як юридичної особи, встановленого законом:
  - а) наявність обмежень на зайняття відповідних посад, встановлених законом щодо осіб, які зазначені як керівник, посадові особи інших керівних органів громадського об'єднання;
  - б) невідповідність відомостей, вказаних у реєстраційній картці на проведення державної реєстрації громадського об'єднання як юридичної особи, відомостям, зазначеним у документах, що подані для проведення реєстрації громадського об'єднання.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання» підставами для залишення документів без розгляду по суті є:

- 1) документи подані не в повному обсязі;
- 2) неповнота відомостей у поданих громадським об'єднанням документах, яку не можна усунути без прийняття рішення про залишення документів без розгляду по суті;
- 3) документи подані особою, яка не має на це повноважень;
- 4) документи подано з порушенням строку подання документів для реєстрації громадського об'єднання;
- 5) громадське об'єднання в установленій частиною дев'ятнадцятою цієї стат-

ті строк не подало до уповноваженого органу з питань реєстрації виправлених документів.

Про своє рішення місцеве управління юстиції повідомляє громадське об'єднання, надсилаючи рекомендований лист з повідомленням про вручення. Також у кожному випадку надсилаються відповідні документи, що стосуються прийняття рішень (наприклад, у разі відмови – рішення про відмову у реєстрації у формі наказу, висновок за результатами правової експертизи тощо).

Відмова у реєстрації

Уповноважений орган з питань реєстрації може відмовити в реєстрації громадського об'єднання в разі порушення Конституції України чи Закону України «Про громадські об'єднання», а саме:

- якщо мета (цілі) діяльності такого об'єднання спрямовані ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення;
- громадські об'єднання планує мати воєнізовані формування;
- громадському об'єднанню надаються владні повноваження, окрім винятків передбачених законом;
- засновником об'єднання є неправомочна на те особа (порушення громадським об'єднанням ст. 7 Закону України «Про громадські об'єднання»);

Наприклад, не відповідає вимогам Закону формування «Громадське об'єднання утворюється особами, яким виповнилося повних 13 років.»

- найменування громадського об'єднання не відповідає встановленим Законом України «Про громадські об'єднання» та визначеним порядком Кабінету Міністрів України правилам (порушення громадським об'єднанням ст. 10 Закону України «Про громадські об'єднання»).

[ч. 10 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Підстави для відмови є вичерпними. Відмова у реєстрації громадського об'єднання на інших підставах є неправомірною.

Законом можуть бути встановлені нові обмеження права на утворення і діяльність громадських об'єднань, але виключно в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

ВАЖЛИВО: невід'ємним додатком до рішення про відмову в реєстрації є висновок за результатами правової експертизи, який має бути вмотивованим і містити вичерпні підстави відмови. Крім того, якщо підставою для відмови є порушення вимог ст.ст. 7 та/або 10 Закону України «Про громадські об'єднання» (щодо найменування та/або засновників), разом з копією рішення про відмову повертається один примірник статуту та документи, що подавалися для реєстрації (крім тих, щодо яких висловлені зауваження).

Аби не допустити усних відмов у реєстрації чи прийнятті документів, весь пакет документів потрібно надсилати рекомендованим листом або реєструвати в канцелярії відповідного управління юстиції.

ВАЖЛИВО: дії органів реєстрації щодо здійснення неофіційного «вичитування» документів, «помічання» документів чи створення «рекомендацій» до документів є неправомірними. Закон визначає чіткі процедури, які не передбачають зазначених дії органів реєстрації.

Направлення документів на доопрацювання

Якщо документи для реєстрації громадського об'єднання подаються з іншими порушеннями вимог Закону України «Про громадські об'єднання», уповноважений орган приймає рішення про направлення документів на доопрацювання.

Рішення про направлення документів на доопрацювання приймається на основі однієї чи кількох таких підстав:

- невідповідність документів визначеним вимогам до членства у громадському об'єднанні (порушення громадським об'єднанням ст. 8 Закону України «Про громадські об'єднання»);

Наприклад, у своєму статуті громадське об'єднання передбачило, що членами громадської спілки можуть бути представники органів місцевого самоврядування.

- порушення під час утворення громадського об'єднання (порушення громадським об'єднанням ст. 9 Закону України «Про громадські об'єднання»);

Наприклад, у протоколі установчих зборів не зазначені всі необхідні відомості: не зазначено місце і дату проведення зборів та осіб, які брали участь.

- невідповідність статуту визначеним нормам Закону (порушення громадським об'єднанням ст. 11 Закону України «Про громадські об'єднання») або виявлення положень, що суперечать законодавчим нормам;
- порушення порядку утворення громадського об'єднання як юридичної особи, встановленого законом:
  - а) наявність обмежень на зайняття відповідних посад, встановлених законом щодо осіб, які зазначені як керівник, посадові особи інших керівних органів громадського об'єднання;
  - б) невідповідність відомостей, вказаних у реєстраційній картці на проведення державної реєстрації громадського об'єднання як юридичної особи, відомостям, зазначеним у документах, що подані для проведення реєстрації громадського об'єднання.

[ч. 14 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

У разі прийняття рішення про направлення документів на доопрацювання уповноважений орган з питань реєстрації надсилає керівнику чи уповноваженій особі громадського об'єднання копію такого рішення разом з одним примірником статуту та документами, що подавалися для проведення реєстрації такого об'єднання (крім документів, щодо яких висловлені зауваження у висновку).

ВАЖЛИВО: висновок за результатами правової експертизи, який є невід'ємним додатком до рішення, має містити вичерпні та вмотивовані (з посиланням на відповідні положення законів України) зауваження до поданих документів.

Залишення документів без розгляду

Уповноважений орган з питань реєстрації приймає рішення про залишення документів без розгляду по суті за наявності однієї або сукупності таких підстав:

- якщо документи подані не в повному обсязі;
- неповнота у поданих громадським об'єднанням документах, яку не можна усунути без прийняття рішення про залишення документів без розгляду по суті (наприклад, немає контактної інформації засновників організації);
- документи подані особою, яка не має на це повноважень;
- документи подано з порушенням строку подання документів для реєстрації громадського об'єднання.

Наприклад, громадське об'єднання протягом 6 місяців не подало до уповноваженого органу з питань реєстрації виправлених документів.

[ч. 17 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

У разі прийняття такого рішення уповноважений орган з питань реєстрації надсилає керівнику чи уповноваженій особі громадського об'єднання копію такого рішення разом з одним примірником статуту та документами, що подавалися для проведення реєстрації такого об'єднання.

Як діяти в разі одержання відповіді про відмову у реєстрації, направлення документів на доопрацювання чи якщо документи залишено без розгляду?

Законодавець чітко визначає, що в разі одержання одного з трьох негативних рішень громадське об'єднання може протягом 6 місяців усунути недоліки та повторно подати документи уповноваженому органу з питань реєстрації.

Винятком є рішення про відмову у реєстрації, визначену такими причинами:

- діяльність громадських об'єднань, мета (цілі) або дії такого об'єднання спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриг її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються;

- громадське об'єднання планує мати воєнізовані формування;
- громадському об'єднанню надаються владні повноваження, окрім винятків передбачених законом.

Громадське об'єднання, яке усунуло усі визначені мотивованим висновком недоліки та подало повторно документи на реєстрацію, має бути зареєстроване уповноваженим органом з питань реєстрації протягом 5 робочих днів.

[ч. 20 ст. 12 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Якщо протягом 6 місяців громадське об'єднання повторно не подасть до уповноваженого органу документи, таке об'єднання не вважатиметься утвореним.

ВАЖЛИВО: висновок із зазначеними недоліками уповноважений орган може надсилати лише 1 раз. Якщо громадське об'єднання усуне усі зазначені недоліки, то уповноважений орган з питань реєстрації не правомочний здійснювати повторну правову експертизу того самого формулювання, та надсилати черговий висновок і зобов'язаний зареєструвати громадське об'єднання.

За результатами правової експертизи орган реєстрації вказує тільки невідповідності, проте не вказує, в який спосіб їх усунути (такого обов'язку орган реєстрації не має, що є правильним, адже такі дії є втручанням у самоврядність громадських об'єднань, що порушує закон).

СПОСОБИ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

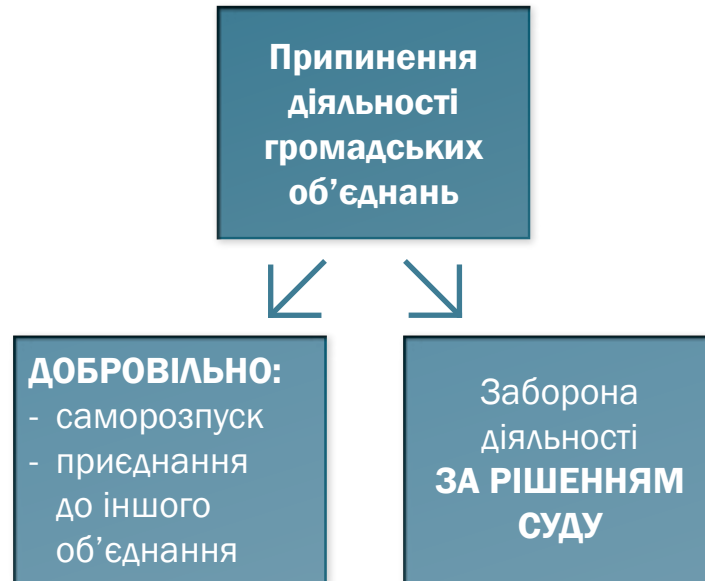
Щороку в Україні утворюється близько 2 тис. нових громадських об'єднань. За перші 3 місяці 2013 року уповноважені органи з питань реєстрації зареєстрували 456 громадських організацій та 14 громадських спілок, прийняли 103 повідомлення про утворення громадських організацій без статусу юридичної особи та 5 повідомлень про утворення громадських спілок.

Проте з часом частина громадських об'єднань припиняє свою діяльність. Тому законодавець визначає не лише процедуру утворення, а й процедуру припинення діяльності громадських об'єднань.

Власне, припинення функціонування громадського об'єднання може відбуватися як з волі учасників, так і в примусовому порядку. Спосіб примусового припинення діяльності громадських об'єднань застосовується за виключних обставин.

Рішення про добровільне припинення діяльності громадського об'єднання приймається вищим органом управління громадського об'єднання. Припинення діяльності відбувається або шляхом саморозпуску, або у вигляді реорганізації шляхом приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу.

[п. 1 ч.1 ст. 25 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Саморозпуск

Процедура припинення діяльності громадського об'єднання в разі саморозпуску визначається у статуті. Вищий керівний орган, яким є загальні збори членів, приймає рішення про припинення діяльності громадського об'єднання, створює ліквідаційну комісію або доручає керівному органу здійснювати повноваження ліквідаційної комісії та приймає рішення щодо використання коштів та майна громадського об'єднання після його ліквідації відповідно до статуту.

Тільки після внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців запису про рішення щодо саморозпуску громадського об'єднання розпочинається припинення юридичної особи.

За припинення діяльності у спосіб саморозпуску до місцевого управління юстиції громадське об'єднання направляє:

- рішення про саморозпуск;

- оригінал свідоцтва про реєстрацію громадського об'єднання (чи дублікат);
- оригінал статуту громадського об'єднання (чи дублікат);
- реєстраційну картку на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи.

Уповноважений орган з питань реєстрації протягом 10 робочих днів приймає рішення про визнання або відмову у визнанні рішення про саморозпуск громадського об'єднання та вносить відповідні відомості до Реєстру громадських об'єднань.

Підставами для відмови можуть бути порушення вимог Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», статуту громадського об'єднання.

Припинення діяльності громадського об'єднання без статусу юридичної особи відбувається у спосіб надсилання до місцевого управління юстиції рішення про саморозпуск особою, уповноваженою представляти це об'єднання. На підставі зазначеного повідомлення місцеве управління юстиції вносить відомості про припинення діяльності зазначеного громадського об'єднання до Реєстру громадських об'єднань.

[ч. 2 ст. 25 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Реорганізація

Припинення діяльності громадського об'єднання необов'язково має відбуватися у формі саморозпуску. Вищий керівний орган може прийняти рішення про приєднання громадського об'єднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу, тобто здійснити реорганізацію.

Закон України «Про громадські об'єднання» не передбачає реорганізацію громадського об'єднання без статусу юридичної особи.

Тобто реорганізація можлива лише для громадських організацій зі статусом юридичної особи та громадських спілок – юридичних осіб.

Згідно із Законом України «Про громадські об'єднання» реорганізація громадського об'єднання відбувається у спосіб приєднання, наприклад, однієї громадської організації до іншої.

Реорганізація здійснюється на підставі рішення громадського об'єднання, яке приєднується, про припинення діяльності з приєднанням до іншого об'єднання та рішення громадського об'єднання, до якого приєднуються, про згоду на таке приєднання.

[ч. 1 ст. 27 Закону України «Про громадські об'єднання»]

До місцевого управління юстиції подаються такі документи:

- рішення про приєднання одного об'єднання та рішення про згоду іншого громадського об'єднання;
- оригінал свідоцтва, статут та реєстраційна картка на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи громадського об'єднання, яке приєднується;
- необхідні документи громадського об'єднання, до якого приєднуються, для внесення змін, якщо внаслідок приєднання воно змінює свій статут та/або найменування.

Коли відбувається фактично примусове припинення діяльності громадських об'єднань?

Розуміючи важливість діяльності громадських об'єднань, законодавець визначає, що примусова ліквідація громадських об'єднань можлива лише за рішенням суду і тільки за наявності вичерпних підстав.

Припинення діяльності громадського об'єднання можливе у разі порушення цим об'єднанням конституційних обмежень щодо мети та дій.

1. Утворення і діяльність громадських об'єднань, мета (цілі) або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.
2. Громадські об'єднання не можуть мати воєнізованих формувань.
3. Інші обмеження права на свободу об'єднання, у тому числі на утворення і діяльність громадських об'єднань, можуть бути встановлені виключно законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.
4. Громадським об'єднанням не можуть надаватися владні повноваження, крім випадків, передбачених законом.

[ст.ст. 36, 37 Конституції України та ст. 4 Закону України «Про громадські об'єднання»]

Також суд може припинити діяльність громадського об'єднання зі статусом юридичної особи з підстав, зазначених у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», наприклад:

- неподання протягом 1 року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності;
- наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням;
- визнання об'єднання банкрутом.

У разі прийняття судом рішення про припинення громадського об'єднання зі статусом юридичної особи з вищезазначених причин таке об'єднання може продовжити діяти як організація без статусу юридичної особи.

Для цього громадське об'єднання протягом 6 місяців у довільній формі повідомляє місцеве управління юстиції про продовження діяльності без статусу юридичної особи та надає відомості про особу (осіб), уповноважену представляти громадське об'єднання.

Право на подання позову про припинення громадського об'єднання мають відповідні органи державної влади, наприклад, органи податкової служби, управління юстиції та інші органи. Право таких органів влади звертатись із таким позовом має бути передбачене у відповідному законі.

Розділ 5.
Зміни, про які
важливо знати
громадським
об'єднанням,
створеним до
1.01.2013 року

ЧИ ПОТРІБНО ЗДІЙСНЮВАТИ ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЮ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ?

Громадські організації та їх спілки або інші об'єднання, утворені або зареєстровані до 31 грудня 2012 року (включно), не потребують перереєстрації.

Приведення статутів громадських організацій у відповідність до вимог Закону України «Про громадські об'єднання» може відбуватися безоплатно протягом 5 років, тобто до 1 січня 2018 року.

ЯК ПРИВЕСТИ СТАТУТИ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО НОВОГО ЗАКОНУ?

Новий Закон «Про громадські об'єднання» стверджує, що статuti (положення) громадських організацій, спілок громадських організацій (союзів, асоціацій, інших об'єднань громадських організацій) мають бути приведені у відповідність до цього Закону **протягом 5 років** з дня набуття ним чинності.

Отже, до 31 грудня 2018 року громадські організації мають переглянути свої статuti та визначити їх відповідність нормам нового Закону.

На що варто звернути увагу?

Ст. 11 Закону «Про громадські об'єднання» визначає, що має містити Статут громадського об'єднання. Громадським об'єднанням, утвореним чи зареєстрованим до 1 січня 2013 року, у Статуті необхідно передбачити порядок оскарження рішень або бездіяльності дій керівних органів організації, встановити порядок звітування керівних органів перед членами об'єднання, передбачити порядок утворення та правовий статус відокремлених підрозділів, визначити процедуру прийняття рішень керівними органами, в тому числі з використанням засобів зв'язку, перевірити структуру керівних органів громадського об'єднання.

Закон говорить, що громадські об'єднання із статусом юридичної особи повинні мати керівника, вищий керівний орган управління. Громадські об'єднання без статусу юридичної особи можуть діяти без керівника та інших органів управління.

Також варто звернути увагу, що наявність контрольно-ревізійних органів тепер не є обов'язковою.

Членство у громадському об'єднанні є виключно індивідуальним. Членами громадської організації є фізичні особи, тобто люди. Члена громадської спілки можуть бути юридичні особи і фізичні особи, але таке поняття як «колективні члени» відсутнє.

У Статуті громадського об'єднання тепер не потрібно вказувати юридичну адресу.

Громадське об'єднання повідомляє уповноважений органи з питань реєстрації про своє місцезнаходження. Для цього не потрібно надавати підтвердження зазначеної адреси. Жодних довідок чи договорів.

Крім того варто звернути увагу на те, що територію діяльності громадське об'єднання встановлює в своєму Статуті. Закон скасовує територіальні обмеження, і для того, щоб організація могла діяти на всій території України, достатньо це передбачити у Статуті.

Важливо звернути вагу і на те, що згідно Закону «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання може здійснювати підприємницьку діяльність. Для цього необхідно зазначити таке право у Статуті. Проте здійснення підприємницької діяльності може призвести до втрати статусу неприбутковості.

Діяльність осередків – юридичних осіб організації потребує додаткової уваги.

З березня 2011 року створення осередків зі статусом юридичної особи є неможливим.

Новий Закон не передбачає, що осередки організації можуть мати статус юридичної особи.

Закон стверджує, що осередки утворюють як відокремлені підрозділи у формі філій або представництв. Вони матимуть достатньо повноважень для здійснення повноцінної діяльності на місцях, можуть мати рахунок у банку, печатку, орендувати офіс та мати найманих працівників. Керівник такого осередку призначається керівним органом організації відповідно до статуту. Однак осередки не можуть бути окремими організаціями, статус юридичної особи свідчить, що вони є окремими юридичними особами. Таким чином, у правовому полі діяльності громадських організацій на сьогодні існує юридична колізія: з одного боку, осередки є частиною всеукраїнської організації, з іншого – окремими юридичними особами, які мають право приймати самостійні рішення, що можуть суперечити рішенням всеукраїнської організації.

ЯК МІСЦЕВИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ПОШИРИТИ СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЬ НА ВСЮ УКРАЇНУ?

Територія діяльності громадського об'єднання визначається самим об'єднанням і зазначається в його статуті.

Наприклад, Херсонська міська організація «Мандарин» хоче здійснювати свою діяльність на всій території України. Для цього їй необхідно внести зміни до статуту, зазначивши територією діяльності всю Україну.

З іншого боку, відсутність необхідної інформації у статуті не є перепорою для здійснення діяльності на всій території України громадськими організаціями, зареєстрованими до набуття чинності новим Законом. Адже це передбачено Законом «Про громадські об'єднання» та для юридичних осіб – цивільним законодавством.

ЩО РОБИТИ З ОСЕРЕДКАМИ ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ – ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ?

Правовий статус місцевих осередків громадських організацій, які діяли зі статусом юридичної особи на день введення цього Закону в дію, має бути приведений у відповідність із цим Законом протягом п'яти років з дня введення його в дію. Рішення про припинення таких осередків як юридичних осіб приймається вищим органом управління громадської організації. Правонаступником майна, активів та пасивів таких осередків є відповідна громадська організація.

[п. 8 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про громадські об'єднання»]

Це означає, що фактично загальні збори (конференція, з'їзд) членів всеукраїнської громадської організації мають ухвалити рішення про ліквідацію юридичної особи – осередку цієї організації. Відповідне рішення має бути надіслане у відповідне управління юстиції. На заміну всеукраїнська організація може створити осередок у формі філії або представництва, затвердити положення про цей осередок, видати довіреність керівнику осередку. При цьому філія може мати рахунок і печатку.

ЧИ ПОТРІБНО ЗМІНЮВАТИ НАЗВУ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ, ЯКЩО ВОНА МІСТИТЬ «ЗАБОРОНЕНІ» СЛОВА?

Громадські об'єднання, зареєстровані або утворені до 01.01.2013 року, не мають змінювати своє найменування відповідно до положень нового Закону.

Наприклад, громадська організація «Комітет виборців України» містить у своєму найменуванні слово «комітет», яке згідно з новим Законом не можна використовувати для найменування громадських об'єднань. Проте це положення не застосовується до об'єднань, які були створені до 1.01.2013 року. Тобто громадська організація «Комітет виборців України» продовжує діяти з цією назвою.

*[п. 5 Прикінцевих та перехідних положень
Закону України «Про громадські об'єднання»]*

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Новий Закон скасовує право відповідних управлінь юстиції перевіряти діяльність громадських об'єднань на відповідність статутним завданням.

Наприклад, держава не має права перевіряти, чи відповідає навчальний семінар, проведений громадською спілкою «Українські туристичні клуби», її статутним завданням (тобто чи передбачала громадська спілка у своєму статуті здійснення просвітницької діяльності).

На сьогодні за діяльністю громадського об'єднання існує такий саме контроль, як і за діяльністю будь-якої іншої юридичної особи. Наприклад, податкові органи контролюють дотримання податкового законодавства, Держкомфін слідкує за дотриманням вимог щодо протидії «відмиванню» коштів, здобутих незаконним шляхом, управління юстиції слідкують за дотриманням реєстраційного законодавства.

Громадські об'єднання, відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій за порушення законодавства несуть відповідальність, передбачену для будь-яких юридичних осіб.

Участь у діяльності громадського об'єднання, відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації, діяльність яких заборонена в судовому порядку, тягне за собою адміністративну відповідальність, якщо законом не передбачено інший вид юридичної відповідальності.

(ст. 31 Закону України «Про громадські об'єднання»)

КУДИ ЗВЕРНУТИСЯ В РАЗІ ВИНИКНЕННЯ ЗАПИТАНЬ?

Правову допомогу щодо створення та регулювання діяльності громадських об'єднань відповідно до нового законодавства можуть надати:

Державна реєстраційна служба України:

Веб-сторінка: <http://www.drsu.gov.ua/>

Тел.: (044)233-64-95, 233-65-54

Український незалежний центр політичних досліджень:

Веб-сторінка: <http://ucipr.org.ua>

E-mail: shymchuk@ucipr.com.ua

Тел.: (044)279-24-35

Експерти програми правової підтримки НУО Центру громадської адвокатури:

Веб-сторінка: www.lawngo.net

Сторінка в соціальних мережах: <https://www.facebook.com/KonsultacijnijCentrDlaGromadskihOrganizacij>

E-mail: info@lawngo.net

Тел.: (032)244-46-59, (097)443-42-33

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

- Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР
- Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572-VI
- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV
- Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV
- Податковий кодекс України 02.12.2010 р. № 2755-VI
- Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV
- Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15.05.2003 р. № 755-IV
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про реєстрацію символіки громадського об'єднання» від 19.12.2012 р. № 1209
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Реєстру громадських об'єднань та обміну відомостями між зазначеним Реєстром і Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 19.12.2012 р. № 1212
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразків свідоцтв про реєстрацію громадського об'єднання як громадської організації чи громадської спілки та про акредитацію відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації» від 26.12.2012 р. № 1193
- Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження форм документів, надання (надсилання) яких встановлено Законом України «Про громадські об'єднання» від 14.12.2012 р. № 1842/5
- Наказ Міністерства юстиції України «Про порядок підготовки та оформлення рішень щодо громадських об'єднань» від 18.12.2012 р. № 1845/5
- Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу» від 05.03.2012 р. № 368/5
- Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій» від 24.01.2011 р. № 37

Громадсько-політичне видання

Як розуміти новий закон «Про громадські об'єднання»

Лациба Максим Валерійович,
Український незалежний центр політичних досліджень

Шимчук Анастасія Олександрівна,
Український незалежний центр політичних досліджень

Літературний редактор *Ірина Корецька*

Дизайн і макет *Андрія Доридора*

Оригінал-макет виготовлено на обладнанні
Українського незалежного центру політичних досліджень
01030, м. Київ, вул. Лисенка, 8, оф. 9
Тел./факс: (044) 279-2435, 599-4251
ucipr@ucipr.org.ua, <http://ucipr.org.ua>